

**Parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēju
nozares risku novērtējums
2017/2018.gads**

**Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
Rīga, 01.04.2019.**

Saturs

1. Ievads.....	3
Izmantotā metodoloģija	3
Kopsavilkums	3
2. Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares raksturojums un ievainojamība	4
2.1. Pakalpojuma sniedzēju skaits	5
2.2. Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja klienta profils.	5
2.3. Kopējais nozares apgrozījums.	5
2.4. Skaidras naudas norēķini.	6
3. NILLN tiesiskā regulējuma vispusīgums	6
4. Uzraudzības pasākumu efektivitāte	7
5. Administratīvo sankciju un kriminālsodu pieejamība un izpilde	8
6. Darbības uzsākšanas kontrole un efektivitāte.....	9
7. Nozares darbinieku integritāte.....	10
8. Nozares darbinieku zināšanas par NILLTFN	10
9. Atbilstības funkcijas / IKS efektivitāte.....	11
10. Aizdomīgu darījumu uzraudzība un ziņošanas efektivitāte.....	12
11. Pieejamība un piekļuve informācijai par patiesajiem labuma guvējiem	12
12. Uzticamas identifikācijas infrastruktūras un neatkarīgu informācijas avotu pieejamība	13

1. IEVADS

Izmantotā metodoloģija

Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sektorālā riska vērtējums par periodu 2017./2018.gads veikts atbilstoši Pasaules Bankas izstrādātajai nefinanšu sektora metodoloģijai¹, vērtējot nozares ievainojamību, kā arī iegūto informāciju no parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sektora, aptaujājot un saņemot informāciju no Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) licencētajiem ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem un iegūstot informāciju no Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra (LR UR).

Darba grupa analizēja un vērtēja parādu atgūšanas pakalpojumus sniedzēju ievainojamības faktorus atbilstoši Pasaules Bankas metodoloģijai un tiem piešķirtais novērtējums tika ievadīts MS Excel rīkā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares riska noteikšanai.

Nozares ievainojamības faktori, kas attiecas uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas (NILL) novēršanas kontroles kvalitāti un efektivitāti (3. – 12.punkts) tiek vērtēti 11 līmeņu vērtību skalā no 0 līdz 1, kur 0 nozīmē neeksistējošu, bet 1 teicamu ievainojamības samazinošo faktoru ietekmi. Līdz ar to ievainojamības faktora augstāks vērtējums samazina nozares ievainojamību, savukārt, zemāks vērtējums palielina nozares ievainojamību.

Savukārt, vērtējot nozares parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares ievainojamību (2.1. – 2.4.apakšpunkts) vērtējums atbilstoši metodoloģijai tiek vērtēts otrādi, proti, vērtējums “zems” nozares ievainojamības līmeni samazina, savukārt vērtējums “augsts” – palielina.

PTAC nav pieejami dati, lai veiktu sektorālā riska vērtējumu par 2017.gadu (izņemot vērtējumu par parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju kopējo nozares apgrozījumu un aktīvu kopsummu uz 2017.gada 31.decembri), ņemot vērā, ka parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēji par Noziedzīgi iegūtu līdzekļu un terorisma finansēšanas novēršanas likuma (NILLTFNL) subjektiem kļuva 2017.gada 9.novembrī un iepriekš šāds vērtējums netika veikts. Līdz ar to sektorālajā riska vērtējumā iekļauta informācija, kas saņemta no PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem 2018.gadā, veicot parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju neklātienēs uzraudzību.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sektoriālā riska novērtējums un piešķirtais vērtējums, t.sk., katrā no ievainojamības faktoriem, pārrunāts ar Latvijas Ārpustiesas parādu piedzinēju asociāciju².

Kopsavilkums

Ņemot vērā parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju saimnieciskās darbības būtību, proti, atgūt parādu kreditora vārdā vai uzdevumā, t.sk., arī saņemot maksājumus, kas tālāk tiek novirzīti

---

¹ Vairāk informācijas <http://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/antimoney-laundering-and-combating-the-financing-of-terrorism-risk-assessment-support#1>

² Tikšanās ar Latvijas Ārpustiesas parādu piedzinēju asociāciju 2019.gada 13.martā

kreditoram, PTAC ieskatā nozare ir pakļauta riskiem, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, savukārt nozarei piemītošais terorisma finansēšanas riska līmenis vērtējams kā zems.

Galvenie NILL draudu aspekti nozarei ir:

- ✓ Gadījumi, kad parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējs var tikt izmantots NILL shēmā, kad līgums, no kura izriet prasījuma tiesības pret parādnieku, ir fiktīvs un noslēgts starp kreditoru un parādnieku ar mērķi veikt NILL, t.sk., NILL risks vērtējams kā paaugstināts, ja kreditors un/vai parādnieks ir ārvalstnieks;
- ✓ Parādu portfeļu pirkšana/pārdošana cesijas ceļā, veidojot sarežģītu darījumu shēmu;
- ✓ Parādu parādnieka vietā atmaksā trešā persona;
- ✓ Parāds tiek atmaksāts skaidrā naudā.

Galvenie ievainojamības aspekti nozarei ir:

- ✓ Nozares uzņēmumu neviennozīmīgā izpratne par NILLTF riskiem, to izvērtējumu, iekšējo kontroles sistēmu nepieciešamību un efektīvu darbību uzņēmumā;
- ✓ Nozares uzņēmumu izpratne par nacionālajām un starptautiskajām sankcijām un to attiecināmību uz parādu atgūšanas pakalpojumu nozari.

Atbilstoši izmantotajai metodoloģijai, izvērtētajai informācijai un ievērojot Otrajā nacionālajā NILLTF risku novērtēšanas ziņojumā³ konstatēto draudu līmeni, kopējais NILL risks parādu ārpusstiesas atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarē vērtējams kā vidēji zems.

Nozares NILL risks

Nozares draudi	Augsts (A)					
	Vidēji augsts (VA)					
	Vidējs (V)					
	Vidēji zems (VZ)					
	Zems (Z)			x		
		Z	VZ	V	VA	A
		Nozares ievainojamība				

2. PARĀDU ATGŪŠANAS PAKALPOJUMU SNIEDZĒJU NOZARES RAKSTUROJUMS UN IEVAINOJAMĪBA

Latvijā parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējs ir tiesīgs atgūt parādus no fiziskām personām (patērētājiem), ja atbilstoši normatīvo aktu prasībām ir saņēmis speciālo atļauju (licenci) parādu atgūšanas pakalpojuma sniegšanai, kuru izsniedz PTAC.

Parādu ārpusstiesas atgūšanas nozarē darbojas dažāda lieluma kapitālsabiedrības, t.sk. kapitālsabiedrības, kuru dalībnieki ir ārvalstu kapitālsabiedrības. Paralēli ārpusstiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniegšanai atsevišķas kapitālsabiedrības sniedz dažādus cita veida pakalpojumus (juridiskos, nebanku kreditēšanas, datu apstrādes pakalpojumus, kredītinformācijas, apgrūtināto aktīvu pārvaldības, zvanu centra, nekustamo īpašumu pārvaldības u.c. pakalpojumus).

Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji atgūst parādus pamatojoties uz pilnvarojuma līgumu vai cesijas darījuma rezultātā. Pilnvarojuma līguma gadījumā parādnieks var veikt maksājumu gan

³ http://www.kd.gov.lv/images/Downloads/useful/NRA_LV_FINAL.pdf (sk.156.lp.)

parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam, gan pašam kreditoram. Līdz ar to gadījumos, kad maksājums ir veikts kreditoram, parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam ir ierobežotas iespējas noskaidrot, kas ir veicis parāda nomaksu, proti, vai tas ir bijis pats parādnieks vai cita persona, cik un kādi maksājumi ir veikti, vai maksājums saņemts kā pārskaitījums, vai samaksāts skaidrā naudā.

2.1. Pakalpojuma sniedzēju skaits

Piešķirtais vērtējums - Vidējs

2017.gadā Latvijā darbojās 29 ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēji (komersanti), kuri saņēmuši PTAC izsniegto speciālo atļauju (licenci), tostarp 4 jauni pakalpojuma sniedzēji, kuri licenci saņēma 2017.gadā.⁴

Savukārt 2018.gadā pretstatā iepriekšējam gadam 4 parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji izteica vēlmi anulēt tiem izsniegtās licences, bet PTAC no jauna izsniedza licences 5 nozares uzņēmumiem. Tādējādi, 2018.gadā Latvijā darbojās 31 licencēts parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējs.

Detalizēta informācija par parādu atgūšanu nozaru griezumā pieejama ikgadējos sektora pārskatos⁵ (Pārskats).

2.2. Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja klienta profils.

Piešķirtais vērtējums – Zems

Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju darbību Latvijā reglamentē Parādu ārpustiesas atgūšanas likums (PĀAL), kas paredz kārtību, kādā tiek veikta ārpustiesas parāda atgūšana no fiziskām personām - patērētājiem. Parādu ārpustiesas atgūšanai no juridiskām personām speciāla regulējuma nav.

Parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēju klienti NILLTFNL kontekstā ir to sadarbības partneri, proti, pārsvarā juridiskas personas - kredītiestādes, patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzēji, elektronisko sakaru pakalpojumu sniedzēji, preču un pakalpojumu sniegšanas nozares, kā arī citu nozaru pārstāvji, kuru uzraudzību NILLTFNL ietvarā veic arī citas uzraugošās iestādes. Parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēja klienti var būt arī fiziskas personas, taču PTAC nav informācijas par šādu klientu esamību nozarē. Fiziskas personas pirmšķietami izmanto zvērinātu advokātu, advokātu biroju vai juridisko pakalpojumu sniedzēju sniegtos pakalpojumus gadījumos, ja nepieciešams atgūt parādu.

Parādu ārpustiesas atgūšana notiek cesijas vai pilnvarojuma darījumu rezultātā⁶.

2.3. Kopējais nozares apgrozījums.

Piešķirtais vērtējums - Vidējs

---

⁴ http://www.ptac.gov.lv/sites/default/files/parskats_par_arpustiesas_paradu_atgusanas_sektoru_2017_ptac_2.pdf

⁵ <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/statistika-par-arpustiesas-paradu-atgusanas-sektoru>

⁶ Atbilstoši Pārskatam par 2017.gadu, parāda atgūšanai no patērētājiem 2017.gadā tika nodotas 164 383 parādu lietas par kopējo summu 805,710 milj. eiro, savukārt 165 092 parādu lietas par kopējo summu 62,399 milj. eiro tika nodotas uz pilnvarojuma pamata. PTAC kā patērētāju tiesību uzraudzības iestāde līdz grozījumiem NILLTFNL datus par parādu atgūšanu no juridiskām personām neapkopoja.

Saskaņā ar LR UR pieejamajiem datiem, kurus par 2017.gadu LR UR iesnieguši 25 no 27 licencētajiem tirgus dalībniekiem, nozares licencēto dalībnieku kopējais apgrozījums 2017.gadā bija 14,272 milj. eiro, savukārt aktīvu kopsumma sastādīja 59,473 milj. eiro. Par 2018.gadu šie dati vēl PTAC nav pieejami.

Atbilstoši PTAC apkopotajiem datiem Pārskatā par 2017.gadu kopskaitā ārpustiesas parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem tika nodotas atgūšanai 329 475 patērētāju parādu piedziņas lietas par kopējo summu 868,108 milj. eiro. Dati par parādu ārpustiesas atgūvējiem nodotu parādu lietu skaitu un summu no juridiskajām personām pirmo reizi tiks apkopoti Pārskatā par 2018.gadu.

Licencēto parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju vidū ir gan lielāki, gan mazāki uzņēmumi, kā arī uzņēmumi, kuru dalībnieki ir ārvalstu uzņēmumi. Ir grūti definēt konkrētās nozares nozīmi valsts ekonomikā, jo nav analizēta informācija par pakalpojuma sniedzējiem, kuri sniedz līdzīgus pakalpojumus (piem. juridisko pakalpojumu sniedzēji, advokātu biroji u.c.).

2.4. Skaidras naudas norēķini.

Piešķirtais vērtējums - Zems

Ņemot vērā PTAC saņemtās parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju atbildes par skaidras naudas norēķiniem sektorā, konstatējams, ka maksājumus no parādniekiem skaidrā naudā pieņem 3 no 27 aptaujātajiem licencētajiem parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem, kas vērtējams kā nenozīmīgs skaits.

3. NILLN TIESISKĀ REGULĒJUMA VISPUSĪGUMS

Piešķirtais vērtējums - Vidēji augsts

Parādu atgūvēju darbību Latvijā regulē speciālais nozares normatīvais akts, proti, PĀAL, kas stājās spēkā 2012.gada 11.decembrī, kā arī 2013.gada 29.janvārī pieņemtie Ministru kabineta noteikumi Nr.64 “Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju licencēšanas kārtība” (MK Noteikumi Nr.64), kas nosaka, ka parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējam, ja tas saimnieciskās vai profesionālās darbības ietvaros atgūst parādus no patērētājiem, ir pienākums saņemt speciālo atļauju (licenci) parādu atgūšanas pakalpojuma sniegšanai, kuru izsniedz PTAC.

Par NILLTFL subjektiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji kļuva 2017.gada 9.novembrī, kad spēkā stājās grozījumi NILLTFL. Līdz ar NILLTFNL grozījumu spēkā stāšanos 2018.gada 27.februārī tika veikti grozījumi MK Noteikumos Nr.64, nosakot prasības parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem, izveidot iekšējās kontroles sistēmas, ievērojot NILLTFL noteiktās prasības.

Papildus prasības NILLTFN jomā PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem nosaka 2018.gada 13.novembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 705 “Noteikumi par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas prasībām patērētāja kreditēšanas un parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem” (MK noteikumi Nr.705), kas stājās spēkā 2019.gada 1.janvārī. MK noteikumi Nr.705 nosaka:

- ✓ prasības risku pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmai;
- ✓ prasības parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja klientu risku novērtēšanai;
- ✓ klientu izpētes kārtību un prasības;
- ✓ klientu padziļinātās izpētes minimālo apjomu;

- ✓ darījumu uzraudzību;
- ✓ tehnoloģisko risinājumu ieviešanas un pilnveidošanas prasības.

Vienlaikus nozari reglamentē arī citi normatīvie akti NILLTFN jomā:

- ✓ Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums;
- ✓ likuma “Par nodokļiem un nodevām” 22.² pants⁷;
- ✓ 2017.gada 14.novembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 674 “Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem”;
- ✓ 2016.gada 22.marta Ministru kabineta noteikumi Nr. 162 “Noteikumi par kārtību, kādā Valsts ieņēmumu dienestam sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem”;
- ✓ 2016.gada 15.jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 468 “Starptautisko un nacionālo sankciju izpildes kārtība”;
- ✓ 2018.gada 3.jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 392 “Kārtība, kādā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas likuma subjekts veic klienta neklātienas identifikāciju”;

Kā nozīmīgākie trūkumi NILLTFN regulējumā norādāmi:

- ✓ daļa no parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem, proti, parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji, kuri atgūst parādus tikai no juridiskām personām, nav pakļauti licencēšanas prasībām;
- ✓ parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējam NILLTFNL kontekstā kā likuma subjektam attiecībā uz normatīvajā aktā izvirzītajām prasībām par sava klienta vērtējumu jāveic savu sadarbības partneru – komersantu, nevis parādnieku risku izvērtējums, kas neatbilst sākotnējam mērķim iekļaut par likuma subjektiem parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējus.

4. UZRAUDZĪBAS PASĀKUMU EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums - Vidējs

PTAC kā licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTFN jomā uzraugošās iestādes tiesības noteiktas NILLTFNL 47.panta pirmajā daļā, t.sk., tiesības pieprasīt informāciju, kas saistīta ar likuma prasību izpildi, veikt klātienes pārbaudes, konstatēt pārkāpumus un noteikt to novēršanas termiņus. NILLTFNL 78.pants nosaka sankcijas, ko PTAC kā uzraugošā iestāde ir tiesīga piemērot licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem.

Papildus MK noteikumu Nr.64 9.9.apakšpunkts nosaka pienākumu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas grib saņemt speciālo atļauju (licenci), izstrādāt un iesniegt NILLTFN iekšējās kontroles sistēmu. Šī prasība ir attiecināma arī uz speciālās atļaujas (licences) pārreģistrāciju.

Licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbības uzraudzībai vērtējamā periodā PTAC noteiktas 2,5 amata vietas. 2018.gadā NILLTFN jomā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbību uzraugošie darbinieki, apmeklēja 1 semināru un 5 kursus, t.sk., arī NILLTFN jomā, kā arī Pasaules Bankas organizētos kursus NILLTFN jomā uzraugošajām iestādēm.

⁷ Informācijas sniegšana arī Valsts ieņēmumu dienestam (VID) par aizdomīgiem darījumiem, kā arī citiem darījumiem

Tā kā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir NILLTFNL subjekti kopš 2017.gada 9.novembra, vērtējamā periodā 2017./2018.gadā to uzraudzība tika uzsākta, iegūstot vispārēju informāciju par to uzņēmējdarbības jomām (papildus jomām, kurās tie darbojas), jau ieviestiem un īstenotajiem kontroles pasākumiem attiecībā uz NILLTFN jomu un vispārēju likuma prasību izpildi. Neklātienēs pārbaudēs iegūtā informācija tiek izmantota, lai plānotu turpmākos uzraudzības pasākumus, t.sk., apmācības.

PTAC veicot uzraudzības pasākumus neklātienēs pārbaudēs piemēro uz risku balstītu pieeju, proti, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas sistemātiski neievēro vai izvairās sniegt informāciju un kuru darbībā pirmšķietami konstatētas būtiskas neatbilstības, tiek piemērotāka stingrāka darbības uzraudzība.

2019.gada paredzēts veikt likuma subjektu klātienēs un neklātienēs pārbaudes, kā arī veikt citas darbības atbilstoši 2018.gada 11.oktobra Ministru kabineta rīkojumam "Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmam līdz 2019.gada 31.decembrim".

Ņemot vērā, ka PTAC kā uzraugošā iestāde NILLTFNL tvērumā ir salīdzinoši nesen, nepieciešams turpināt:

- ✓ PTAC personāla prasmju pilnveidošanu;
- ✓ izstrādāt un pilnveidot iekšējās procedūras NILLTFN jautājumu uzraudzībai;
- ✓ stiprināt uzraudzības iestāžu savstarpējo sadarbību, piemēram, ar VID attiecībā par to rīcībā esošo datu bāžu izmantošanu, pieredzi risku novērtēšanā;
- ✓ pilnveidot subjektu apmācību programmu;
- ✓ izstrādāt nozares vadlīnijas.

5. ADMINISTRATĪVO SANKCIJU UN KRIMINĀLSODU PIEEJAMĪBA UN IZPILDE

Piešķirtais vērtējums - Vidēji augsts

PTAC kā uzraugošā iestāde ir tiesīgs atbilstoši NILLTFNL 78.pantam likuma subjektiem piemērot administratīvos sodus:

1. izteikt publisku paziņojumu, norādot par pārkāpumu atbildīgo personu un pārkāpuma būtību;
2. izteikt brīdinājumu;
3. uzlikt par pārkāpumu atbildīgajai personai (fiziskajai vai juridiskajai) soda naudu līdz 1 000 000 EUR;
4. apturēt vai pārtraukt darbību, tai skaitā apturēt vai anulēt licenci (sertifikātu) vai anulēt ierakstu attiecīgā reģistrā;
5. noteikt pagaidu aizliegumu par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt tai NILLTFNL subjekta noteiktos pienākumus;
6. noteikt pienākumu veikt noteiktu rīcību vai atturēties no tās;
7. uzlikt par pienākumu NILLTFNL subjektam atcelt par pārkāpumu atbildīgo personu no amata.

Vērtējamā periodā PTAC sodus par pārkāpumiem NILLTFN jomā nav piemērojis, taču uzraudzības ietvaros vienam parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam atkārtoti tika norādīts uz trūkumiem informācijas sniegšanā PTAC saistībā ar NILLTFN jomu un neatbilstībām NILLTFN

procedūrā. Vienlaikus PTAC ir novērojis, ka jo īpaši lielākās kapitālsabiedrības atbildīgi izturas pret jaunajiem pienākumiem un iegulda resursus personāla un IKS izveidē un pilnveidošanā.

Krimināllikuma 195. pants paredz sodus par NILL un tas ir attiecināms uz fiziskām personām, kas legalizējušas noziedzīgi iegūtus līdzekļus vai mantu. Minētais pants, atkarībā no NILL iesaistīto personu skaita un apmēra, paredz tādu soda veidus kā piespiedu darbs, naudas sods, īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai brīvības atņemšanu no viena līdz divpadsmit gadiem (liela apjoma NILL vai organizētā grupā), ar vai bez mantas konfiskācijas un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.

Savukārt Krimināllikuma 79.¹ – 79.⁶ panti paredz sodus par noziegumiem, kas saistīti ar terorismu, t.sk., arī terorisma finansēšanu, kā soda veidu paredzot brīvības atņemšanu no astoņiem līdz divdesmit gadiem, ar vai bez mantas konfiskācijas un probācijas uzraudzības.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (LAPK) 166².pants nosaka atbildību par komercdarbību bez reģistrēšanas vai bez speciālās atļaujas (licences), izziņas vai atļaujas un komercdarbības veikšana, pārkāpjot speciālajā atļaujā (licencē), izziņā vai atļaujā minētos nosacījumus. PTAC ieskatā LAPK noteiktais soda apmērs ir nemotivējošs un var mudināt personas nodarboties ar ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojumu sniegšanu bez speciālās atļaujas (licences), tādējādi, palielinot arī NILLTF risku. LAPK dekodifikācijas jautājumi pašlaik tiek skatīti Saeimā un PTAC uzstāj uz atbilstošu soda apmēru noteikšanu.

Atbilstoši licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sniegtajai informācijai to darbinieki nav iesaistīti kriminālprocesos kā apsūdzētie vai aizdomās turamie par NILL, kā arī nav notiesāti.

PTAC rīcībā nav informācijas par notiesājošiem spriedumiem 2017. un 2018.gadā, kur NILL un/vai TF būtu iesaistīts kāds no licencētajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem vai to darbiniekiem. PTAC ieskatā piemērojamie sodi par pārkāpumiem NILLTFN jomā vērtējami kā pietiekami. Vienlaikus PTAC izstrādā vadlīnijas sodu piemērošanai, lai veicinātu vienotu izpratni par to piemērošanu attiecībā uz uzraugamajām nozarēm.

6. DARBĪBAS UZSĀKŠANAS KONTROLE UN EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums - Augsts

Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.64 PTAC izsniedz, pārreģistrē, aptur un anulē speciālo atļauju (licenci) parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai. PTAC ir izstrādāta iekšējā kārtība iesniegumu speciālās atļaujas (licences) saņemšanai un iesniegto dokumentu izvērtēšanai. Lēmumu par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu vai atteikumu iesniegt pieņem komisija. Gadījumos, ja iesniegta nepilnīga informācija vai konstatētas neatbilstības normatīvo aktu prasībām, PTAC sniedz parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējam norādījumus un/vai pieprasa papildus dokumentus un informāciju. Iesniegumu par speciālās atļaujas (licences) izskatīšanu PTAC veic divi darbinieki.

Tā kā parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir NILLTFNL subjekti kopš 2017.gada 9.novembra, MK noteikumos Nr.64 vērtējamā periodā nebija iekļautas prasības par NILLTFN iekšējās kontroles sistēmu un iesniegumu par speciālās atļaujas (licences) saņemšanu izskatīšanas gaitā šāda informācija netika vērtēta. 2018.gada 27.februāra grozījumi MK noteikumu Nr.64 9.9.apakšpunktā, kas stājas spēkā 2019.gada 1.janvārī, paredz pienākumu parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējam izstrādāt NILLTFNL prasībām atbilstošu iekšējās kontroles sistēmu.

Savukārt MK noteikumi Nr.705 paredz pienākumu visiem licencētiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem izstrādāt NILLTFN politiku un procedūru un līdz 2019.gada 1.februārim iesniegt to PTAC.

Attiecībā uz potenciālajiem trūkumiem jānorāda, ka normatīvajos aktos nav noteikta nelicencēto parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju, kuri atgūst parādus tikai no juridiskām personām, uzraudzības un kontroles institūcija NILLTFN jomā.

7. NOZARES DARBINIEKU INTEGRITĀTE

Piešķirtais vērtējums - Vidējs

Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbību reglamentējošie normatīvie akti paredz pienākumu nodrošināt par NILLTFN jautājumiem atbildīgā darbinieka neatkarību, kā arī pienākumu regulāri informēt vadību, paškontroles veikšanu, apmācību pienākumu un citas prasības. Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju iekšējās kontroles sistēmas ietver normatīvajos aktos paredzētos pienākumus, kā arī aptaujas dati liecina par apmācību nodrošināšanu un paškontroles veikšanu.

Iztrūkstošais ziņojumu skaits Kontroles dienestam un iekšējo administratīvo sankciju, disciplinārās atbildības nepiemērošana saviem darbiniekiem neļauj vispusīgi pārlicināties par parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju godīgumu un ētiskumu. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka pastāvošais regulējums ir salīdzinoši jauns, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji veic darbinieku apmācības par NILLTFN jautājumiem.

Turpmāk veicot parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju uzraudzību nepieciešams noskaidrot, vai:

- iekšējās kārtībās vai politikās ir paredzēti disciplinārsodi par pārkāpumiem NILLTFN jomā;
- ir izveidota darbinieku apmācību programma;
- ir izstrādāts iekšējais ētikas kodekss, kas vērtējams saistībā ar korupcijas riskiem;
- darbinieki ir informēti un zina, ka NILLTFN prasību izpildes gadījumā rīkojoties labā ticībā viņi ir atbrīvoti no juridiskās atbildības.

8. NOZARES DARBINIEKU ZINĀŠANAS PAR NILLTFN

Piešķirtais vērtējums - Vidējs

Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji PTAC snieguši informāciju, ka 2017.gadā 9 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki ir apmeklējuši NILLTFN apmācības, t.sk., apmācībās, ko organizējuši paši parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, un apmācības, kas notikušas grupas ietvaros (kursi, semināri, e-apmācības un tālmācība – 9, un 2 konsultācijas). Kopumā apmācībās 2017.gadā piedalījušās 99 licencēto parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki, t.sk., 9 darbinieki, kas atbildīgi par NILLTFN jomu un 7 valdes locekļi, kas atbildīgi par NILLTFN jomu (kopējais licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieku skaits 2017.gadā bija 388⁸). Viens licencētais parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējs 2017. gadā novadīja iekšējās apmācības par NILLTFN prasību ieviešanu visiem uzņēmuma darbiniekiem.

⁸ Informācija no LR Uzņēmumu reģistra datubāzes

2018.gadā 18 licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki apmeklēja apmācības NILLTFN jomā, t.sk., iekšējās mācības un mācības grupas uzņēmumiem. Kopumā 2018.gadā apmācībās piedalījās 305 darbinieki (kopējais licencēto parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieku skaits 2018.gadā 423), no tiem 40 par NILLTFN jomu atbildīgie darbinieki, 27 valdes locekļi, kuri atbildīgi par NILLTFN prasību ievērošanu un 238 darbinieki, kas nav saistīti ar lēmumu pieņemšanu NILLTFN jomā. 2018.gadā jau 3 no PTAC licencētajiem tirgus dalībniekiem ir novadījuši iekšējās apmācības par NILLTFNL prasību ieviešanu visiem sava uzņēmuma darbiniekiem.

Pēc PTAC rīcībā esošās informācijas 11 (no 31) licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki nav apmeklējuši NILLTFN apmācības ne 2017., ne 2018.gadā. Jāņem vērā, ka NILLTFN jomā nav pieejamas apmācību programmas, kas paredzētas tieši parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēju darbiniekiem, izņemot, ja paši likuma subjekti tādas ir izstrādājuši, lai apmācītu savus darbiniekus. Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju par NILLTFN prasību un atbilstību atbildīgo darbinieku zināšanas NILLTFN jomā, t.sk., NILL metodoloģiju, novērtējamā periodā nav pārbaudītas.

Atsevišķi norādams, ka MK noteikumu Nr.705 9.-13.punkti nosaka prasības licencētajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem attiecībā uz NILLTFN apmācību biežumu, obligāti apskatāmajiem jautājumiem un uzskaiti.

Izvērtējot 2018.gada neklātienas pārbažu ievaros saņemto informāciju no PTAC NILLTFN jomā uzraugāmajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kā arī caurskatot to iesniegtās NILLTFN procedūras, 2018.gada nogalē PTAC kā uzraugošā iestāde uzsāka darbu pie apmācību materiālu izstrādes NILLTFN jomā.

9. ATBILSTĪBAS FUNKCIJAS / IKS EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums - Vidējs

Visi licencētie parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir iesnieguši informāciju par NILLTFN jomas atbildīgajiem darbiniekiem un/vai valdes locekļiem (atbilstoši uzņēmuma lielumam atsevišķiem parādu atgūvējiem NILLTFN jomas atbildīgā darbinieka funkcijas pilda par NILLTFN jomu atbildīgais valdes loceklis).

2017.gadā 4 parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji kopumā veikuši 20 drošības pārbaudes saistībā ar NILLTFN prasību ievērošanu. 2018.gadā 7 parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji kopumā veikuši 27 drošības pārbaudes saistībā ar NILLTFN prasību ievērošanu.

2017./2018.gadā neviens licencētais parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējs nav piemērojis darbiniekiem disciplinārsodu par pārkāpumiem NILLTFN jomā, kā arī PTAC rīcībā nav informācija par parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju atteikumiem uzsākt sadarbību ar klientu vai darījuma attiecību izbeigšanu, pamatojoties uz NILLTFN risku novērtējumu un/vai NILLTFN atbildīgā darbinieka rekomendācijām.

Atbilstoši 2018.gada aprīļa 27 parādu atgūvēju neklātienas pārbaudēm PTAC konstatējis, ka:

- 89% parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju identificē klientu un pārbauda iegūtos identifikācijas datus;
- 67% veic klienta pārbaudi vai darījuma padziļināto izpēti, izmanto Noziedzīgie iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas kontroles dienesta (KD) mājas lapā pieejamos sankciju sarakstus;

- 63% uzsākot darījuma attiecības vai noslēdzot gadījuma rakstura darījumu, noskaidro, vai sadarbības partneris ir saistīts ar politiski nozīmīgu personu (PNP), PNP ģimenes locekli vai ar PNP cieši saistītu personu;
- 63% izvērtē situācijas, kad parādnieka vietā parādu maksā trešā persona vai vairākas šķietami nesaistītas personas;
- 48% pārliecinās par naudas līdzekļu izcelsmi parāda atmaksas gadījumā, kad parādnieks veic netipisku maksājumu;
- 59% ir noteikuši kādiem darījumiem un/vai sadarbības partneriem jāveic padziļinātā vai vienkāršotā izpēte.

Līdz novērtējuma sagatavošanas uzsākšanai NILLTFN procedūras bija iesnieguši 24 (no 31 licencētā) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji. Tā kā MK noteikumi Nr.705 paredz pienākumu licencētiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem iesniegt NILLTFN procedūras PTAC līdz 2019.gada 1.februārim, to iekšējās kontroles sistēmas vēl nav vērtētas, t.sk., vai darbiniekiem par NILLTFN procedūras pārkāpumiem ir paredzēts piemērot disciplinārsodus. Pilnvērtīgi izvērtēt parādu ārpustiesas pakalpojuma sniedzēju atbilstības funkcijas efektivitāti varēs tikai pēc komersantu iesniegtu NILLTFN procedūru izvērtēšanas un veiktajām klātienes pārbaudēm.

10. AIZDOMĪGU DARĪJUMU UZRAUDZĪBA UN ZIŅOŠANAS EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums - Nav vērtējuma / nav sniegtu ziņojumu

Atbilstoši 2018.gada aprīlī veiktajām neklātienes pārbaudēm neviens no licencētajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem pēdējo 3 gadu periodā nav sniedzis ziņojumu KD par neparastu vai aizdomīgu darījumu, to apstiprina arī PTAC saņemtā informācija no KD⁹. 2018.gada aprīlī neklātienes pārbaudē 11 no 27 aptaujātajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ir norādījuši, ka tiem ir ierīkots aizdomīgu darījumu reģistrs, kurā tiek reģistrēta informācija par gadījumiem, kad pēc padziļinātās klienta izpētes veikšanas pieņemts lēmums neziņot KD.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTFN sistēmas, t.sk., PNP pārbaude, maksājumu monitorings, personu pārbaude sankciju sarakstos, nav pārbaudītas. MK noteikumi Nr.705 neparedz obligāti ieviest tehnoloģiskos risinājumus NILLTFN prasību izpildei.

PTAC 2019.gadā plāno pārbaudīt, vai parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki ir informēti par ziņošanas pienākumu un kā tiek atklāti un izvērtēti aizdomīgi darījumi, vai aizdomīgu darījumu reģistros ir pievienots pamatojums, kāpēc tika pieņemts lēmums neziņot.

11. PIEEJAMĪBA UN PIEKĻUVE INFORMĀCIJAI PAR PATIESAJIEM LABUMA GUVĒJIEM

Piešķirtais vērtējums - Vidējs

Visām juridiskām personām NILLTFNL uzliek par pienākumu noskaidrot tās patiesā labuma guvēju (PLG) un šo informāciju iesniegt LR UR¹⁰, norādot personas vārdu, uzvārdu, personas kodu vai dzimšanas datumu, personu apliecinoša dokumenta numuru, izdevējvalsti, institūciju un

⁹ 14.03.2018. vēstule Nr.1-10/117 un 04.02.2019. vēstule Nr.1-10/109

¹⁰ NILLTFNL 18.² panta pirmā daļa

datumu. Dokumenti, kas apliecina veidu, kādā PLG īsteno kontroli pār juridisko personu, LR UR nav jāiesniedz, bet tiem jāglabājas pie pašas juridiskās personas¹¹.

Izņēmums, kad juridiska persona var nesniegt ziņas par tās PLG ir gadījumā, ja PLG ir akcionārs tādā akciju sabiedrībā, kuras akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū, un veids, kādā tiek īstenota kontrole pār juridisko personu, izriet tikai no akcionāra statusa¹².

Krimināllikuma 195.¹ pants paredz gadījumā, ja persona apzināti sniegusi nepatiesas ziņas par tās PLG vai nav sniegusi ziņas vispār, sodīt personu ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, piespiedu darbu, naudas sodu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam, ja ar to radīts būtisks kaitējums valstij, uzņēmējdarbībai vai ar likumu aizsargātām citas personas interesēm.

NILLTFNL uzliek par pienākumu visiem likuma subjektiem klienta izpētes ietvaros noskaidrot to PLG un, balstoties uz risku novērtējumā balstītu pieeju, pārlicināties, vai noskaidrotais klienta PLG faktiski ir klienta PLG. Papildus prasības attiecībā uz licencēto parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pienākumu noskaidrot klientu PLG nosaka MK noteikumi Nr.705.

Informācija par PLG pieejama, izmantojot LR UR publiskojamo datu bāzi, kā arī SIA Lurosoft IT datu bāzē www.lursoft.lv nodrošināto piekļuvi Eiropas Biznesa Reģistram, Lielbritānijas biznesa reģistram u.c. maksas datu bāzēm. Papildus par maksu NILLTFN atbilstības pasākumu nodrošināšanai, t.sk., klienta izpētei un tā PLG noskaidrošanai, pieejamas tādas datubāzes kā DowJones Risk & Compliance, WorldCheck, Pythagoras u.c.

PTAC ir uzsācis vadlīniju izstrādi par NILLTFNL un MK noteikumu Nr.705 prasību skaidrošanu un piemērošanu tā uzraugāmajiem NILLTFNL subjektiem.

Pārbaudes, par to kā un vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji noskaidro klientu PLG un/vai izmanto šim nolūkam LR UR datubāzi, nav veiktas.

Konstatētā problemātika:

- 1) Ne visas juridiskās personas ir iesniegušas informāciju LR UR par tās PLG;
- 2) Tā kā NILLTFNL neparedz pienākumu iesniegt vai uzrādīt LR UR dokumentus, kas apliecina, kā juridiskās personas norādītais PLG īsteno kontroli pār juridisko personu, LR UR datubāzē tiek reģistrētas tikai tā informācija, ko juridiskā persona pati iesniedz un tā netiek pārbaudīta.

12. UZTICAMAS IDENTIFIKĀCIJAS INFRASTRUKTŪRAS UN NEATKARĪGU INFORMĀCIJAS AVOTU PIEEJAMĪBA

Piešķirtais vērtējums - Vidējs

Pastāv ļoti laba identifikācijas infrastruktūra, kuru izmantojot likuma subjekti var paļauties klientu datu pārbaudē un noskaidrošanā, piemēram:

I. Publiskās datu bāzes:

- 1) LR UR reģistri¹³ (izņemot informāciju par PLG, skatīt zemāk);
- 2) Nederīgo dokumentu reģistrs¹⁴;

¹¹ NILLTFNL 18.¹ panta ceturtā daļa

¹² NILLTFNL 18.² panta sestā daļa

¹³ <https://www.ur.gov.lv/lv/sanem-informaciju/>

¹⁴ <http://www.ic.iem.gov.lv/lv/node/132>

- 3) Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes reģistri¹⁵
  - 4) VID publiskojamās datu bāzes¹⁶;
  - 5) Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datu bāzes¹⁷;
- II. Privātās datu bāzes:
- 1) Lursoft datubāzes;
  - 2) firmas.lv datu bāzes;
  - 3) Kredītinformācijas biroju¹⁸ datu bāzes;
  - 4) citu parāda ārpustiesas atgūšanas pakalpojumu sniedzēju datubāzes par parādnieka saistību izpildes vēsturi.

Lai gan pastāv gan publiskas, gan privātpersonu veidotas informācijas sistēmas klientu un to PLG datu pārbaudīšanai, tomēr tās pamatā ir par maksu, ar pakalpojumu sniedzēju slēdzams līgums informācijas iegūšanai un izmantošanai. Savukārt, ņemot vērā konstatēto problemātiku attiecībā uz LR UR reģistrēto informāciju par juridisko personu PLG, vērtējamā periodā šādas informācijas iegūšana tikai no LR UR datubāzes varēja nebūt pilnīga un ticama.

Atbilstoši 2018.gada aprīļa PTAC veiktajai neklātienas pārbaudei 89% uz to brīdi licencētie parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji norādīja, ka tie identificē klientu un pārbauda tā identifikācijas datus. PTAC rīcībā nav informācijas par gadījumiem, kad klienta izpētes ietvaros parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs būtu konstatējis viltotus personu apliecinošus dokumentus.

Iekšlietu ministrijas Informācijas centra uzturētajā Nederīgo dokumentu reģistrā ir iespēja pārbaudīt tikai LR izsniegto personu apliecinošo dokumentu derīgumu. LR izsniegta personu apliecinoša dokumenta derīguma pārbaude Nederīgo dokumentu reģistrā, izmantojot portālā www.latvija.lv pieejamos e-pakalpojumus¹⁹ ir bez maksas.

Savukārt ārvalstu izsniegto personu apliecinošu dokumentu derīgumu vai nederīgumu, to izskatu, kā arī tiem piemītošās drošības pazīmes, iespējams noskaidrot Eiropas Savienības Padomes mājas lapā²⁰.

---

¹⁵ <https://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/pakalpojumi/> (piemēram, iedzīvotāju reģistrs)

¹⁶ <https://www6.vid.gov.lv/> (piemēram, datu bāze par nodokļu parādiem)

¹⁷ <https://www.vsaa.gov.lv/pakalpojumi/e-pakalpojumi/e-pakalpojumi-ar-saiti-uz-portalu-latvija-lv/e-izzinas/>

¹⁸ AS “Kredītinformācijas Birojs” un AS “CREFO Birojs”

¹⁹ <https://www.latvija.lv/lv/Epakalpojumi/EP22/Apraksts>

²⁰ <https://www.consilium.europa.eu/prado/lv/prado-start-page.html> (Atbilstoši mājas lapā sniegtajai informācijai Personu apliecinošu un ceļošanas dokumentu publiskais reģistrs ir izstrādes procesā)